

Kronika obce - SLOVENSKÉ NÁRODNÉ POVSTANIE

R. 1944

Vojnových rokov pribúdalo. Bolo ich už akosi veľa. Už sa aj v našej obci vedelo, ako sa vojna skončí. „Keď si Nemci začali s Ruskom, už to majú prehraté“, hovorievali naši ľudia. A nemýlili sa. Bolo čím – ďalej viac príznakov, že sa východný front rozkladá.

I na Slovensku to už vrelo. Čakalo sa už len na vhodnú chvíľu. Tá prišla v auguste r. 1944. Prišlo slávne povstanie. I naša obec mala na ňom slušnú účasť. Pravda, ozvena tu nebola taká veľká ako v iných krajoch Slovenska, ale to zaviniily nevhodné okolnosti v obci i na celých Kysuciach.

28. august

U nás sa to začalo 28. augusta 1944. Už dávnejšie predtým mali niektorí naši ľudia /Jozef Krišica, bratia Jurišovci, plukovník Cyprich a iní/ spojenie s ilegálnymi skupinami a s nimi aj vyjednávali. Popoludní 28. augusta prišli do našej obce skupiny partizánov od Čadce. K organizovanému náporu nedošlo, pretože sa strategická poloha obce považovala pravdepodobne za nevhodnú. V posledných augustových dňoch sa v našom kraji robily len samostatné akcie.

/Dodatočne som zistil, že O. Kubalík, tunajší občan v ten deň verejne rozdával pištole a revolyvery vo Svrčinovci pri železničnej zastávke.../

V uvedený deň dvaja naši občania J. Krišica a Ondrej Kubalík zastavili auto nemeckých dôstojníkov, odzbrojili ich a odovzdali do Čadce.

V ten deň bola i menšia prestrelka na hradskej pri Mišoch. Vyžiadali si život jedného nášho občana Št. Kullu, ktorého Nemci zastrelili.

Miestneho občana Aug. Kullu, kováča, Nemci odvliekli do Ošvienčima. Prečo? Poobede 29. augusta bola prestrelka, tiež prestrelka medzi partizánmi, ktorí boli na ceste pri Kullovom dome a Nemcami, ktorí prichádzali od Mostov na autách.

Zistili stanovisko partizánov a spustili paľbu. Náš pán majster bol práve pri cintoríne a tam ho postupujúci Nemci zajali a uväznili v Čadci, neskôr v Tešíne a Ošvienčime. Veľmi dramatická bola vraj cesta z Tešína. Väzni boli napchatí v malom zavretom aute ako vrecia, takže sa skoro podusili. A čo bolo v Ošvienčime, je všeobecne známe... Kulla ušiel a domov sa vrátil po mnohých príhodách 9. decembra 1944. Dom našiel obsadený Nemcami, a preto odišiel pracovať do Dubnice.

Z ostatných part. akcií treba ešte spomenúť vyhodenie vlaku na trati naproti Mišov, niekoľkokrát zopakované prerušenie elektrického i telefónneho vedenia a p.

Podľa soznamu Ondreja Jurištu, trafikanta z tunajšej obce podávam menoslov našich občanov, ktorí sa zúčastnili partizánskych akcií:

1. Jozef Krišica /nar. 12.12.1924/
2. Ondrej Jurišta /26.5.1912/ - patrilo o dielu Jegorova od 29.8. – 16.12.1944, Žilina
3. Šimon Jurišta – ako predošlý
4. Urbán Švancár /*12.9.1921/ - to isté, Lipt. Hrádok

5. Matej Padych /*26.3.1915/ - patril k oddielu npor. Dávda od 29.8.1944 – 15.11.1944, na okolí Hor. Štubne
6. Matej Strýček /*14.3.1914/ - od 29.8. do 7.11. u kapitána Jegorova
7. Ján Patkan /*18.1.1921/ - bojoval od 29.8.1944 do 15.2.1945 na okolí Popradu
8. Anton Urbánek /*24.3.1913/ - od 28.8.1944 do 15.11.1944 u veliteľa Vraždu
9. František Kubalík /*9.4.1922/ - od 29.8.1944 – 13.11.1944 u np. Davida na okolí Hor. Štubne
10. Imro Okapal /*24.12.1908/ - 29.8. – 13.12.1944
11. Tomáš Samko /*18.12.1922/ - 28.8. – 13.11.1944, veliteľ Sam. Sekuris. Bojoval na okolí Popradu.
12. Alojz Krulikovský /*31.5.1915/ - 7.11.1942 až 5.5.1945. Bližšie dáta neznáme.
13. Marek Habčák /*5.3.1920/ - od 30.8.1944. Viac dát nezistené.
14. Ondrej Padych /*11.11.1922/ - od 22.8.1944 do mája 1945. Bojoval na okolí Sklabiny pod velením kapitána Veličku. Bol ťažko ranený.
15. Matej Slovák /*6.1.1923/ - od 14.8.1944 do 26. novembra 1944. Pri Jakubianoch padol.
16. Jakub Jarábek /*22.5.1901/. Nemci ho odvliekli do Nemecka. Dosiaľ je nezvestný.
17. Ondrej Kubalík /*3.9.1922/ - od 26.9.1944 do 26.9.1944. Pod veliteľom Čapajevom.

Po potlačení povstania

Po auguste 1944 prišli do našej obce silnejšie oddiely Nemcov. Ubytovali sa v škole a inde /u M. Jurištu/. Situácia sa stále viac priestrovala. Vyšetovania a prehliadky boli na dennom poriadku.

Hospodárska situácia sa rapídne zhoršovala. Dodávky v posledných mesiacoch vojny viazly. Najhoršie bolo s petrolejom. Potravinami boli ľudia čiastočne zásobení. Každý čakal len na koniec vojny.

Front sa blíži!

Asi od Vianoc 1944 bolo počuť v našej obci prvé vzdialené výstrely z východného frontu. Blížilo sa oslobodenie – Rusi postupovali. Čo však zažijeme pri prechode frontu?! Toho sme sa všetci obávali. Veď toľko hrôz rozprávali frontoví vojaci!

Zákopy

Na blížiaci sa front sa Nemci horúčkovite pripravovali. Zmobilizovali všetkých ľudí z okolitých obcí na kopanie zákopov. U nás sa vykopal veľký protitankový zákop naprieč celou dedinou na Nižnom konci – od Prívarov až Za Vrchy. Pracovalo tu stovky robotníkov aj zo susednej obce. Koľko zbytočnej námahy, koľko škôd na poliach!

Robily sa aj menšie opevnené kulometné hniezda. I betónové protitankové prekážky.

Na jar 1945 sa front priblížil až ku obci Skalité. Niekedy v apríli zaviala na slovensko-poľských hraniciach prvá československá zástava.

Ľudia si kopali zákopy, úkryty, bunkery, zakopávali cennejšie veci a s hrôzou očakávali deň, keď „to“ príde. Dosať o tom len počuli, alebo čítali v novinách a teraz celé to peklo budeme prežívať na vlastnej koži. Bože, zachráň nás!

Rekvirácie

Nemci ustupovali. Dlhé kolóny zúbožených útočníkov sa sliedivo vliekli obcou. Aký rozdiel to bol: 1. sept. 1939 a teraz! Vtedy pyšné nové uniformy a teraz – žobráccke handry! A žobráci chceli jesť. Brali čo sa dalo. Rekvirovali dobytok a iné...

Nemci už sťahovali aj ťažké zbrane. Už sa k nám front čoskoro privalí...

Rusi vo Svrčinovci

30. apríla 1945 Nemci museli ustúpiť a otvoriť cestu do černianskej doliny.

1. mája 1945 ráno o 5.30 h sa objavili na Vyšnom konci obce prví ruskí vojaci. Boj v obci trval niekoľko hodín. Nemci mali obsadený Berkov vrch, lesík nad Müllerom a zaistenú hradskú i železnicu z Nižného konca až po Cyprichov. Obranu dopĺňaly dva tanky: jeden pri železničnej zastávke, druhý pred domom kováča Kullu. /Vid' náčrt!/
Cez streľbu boli ľudia poschovávaní v pivniciach a odtiaľ pozorovali boj. Tank pri Cyprichovom hostinci dostal zásah a ostal v našej obci až dodnes.

Cez streľbu boli ľudia poschovávaní v pivniciach a odtiaľ pozorovali boj. Tank pri Cyprichovom hostinci dostal zásah a ostal v našej obci až dodnes.

Za niekoľko hodín bola obec oslobodená. Občania radostne vítali príchod nových dní...

Celková vojnová bilancia

Celkove naša obec obišla lepšie v druhej svetovej vojne ako v prvej:

Vo vojne padli:

1. Matej Slovák - +26.11.1944 v Povstaní na Stred. Slovensku pri Jakubianoch
2. Jakub Jarábek – odvečtený do Nemecka, nezvestný
3. Štefan Kulla - +29.8. v našej obci
4. Terézia Cyprichová, rod. Padyšáková – zabila ju nemecká mína 1. mája 1945
5. Dieťa T. Cyprichovej /1 ročná/ - v ten deň tiež zabila mína

Ranení:

1. Frant. Krišica – stratil nohu
2. Adam Jurišta – pri prechode frontu mu prestrelili ruku
3. Jozef Cyprich – 1. mája 1945 dostal črep do hlavy – odvtedy je čiastočne choromyseľný
4. Urban Dej – poranený na ruke a na chrbte

V obci padli aj 4 Rusi /boli pochovaní na cintoríne, neskôr ich previezli na ústredný cintorín do Žiliny/ a dvaja Nemci...

Materiálne škody v obci boli pomerne malé. Niektorí občania dostali neskôr od štátu aj odškodné.

Povojnové pomery

Znovuutvorenie ČSR

Povojnové pomery do konca r. 1949 sú obdobné ako v ostatných slovenských obciach.

Naši občania s radosťou a nadšením uvítali znovuuutvorenie ČSR a radostne sa pustili do novej práce a budovania.

Prvý MNV

Prvý Miestny národný výbor sa utvoril v obci hneď v prvých dňoch po skončení vojny. Prvým predsedom MNV bol zvolený Šimon Jurišta. MNV zorganizoval milíciu na ochranu obce.

Čoskoro boli v obci založené aj dve politické strany – Komunistická strana Slovenska /KSS/ a Demokratická strana /DS/. Prvú založil Ignác Jurišta, bol v SSSR v ČS-brigáde cez celú vojnu. Bojoval u Sokolova a inde a prešiel z Brigádou až cez celú ČSR. Boj aj v osobnej stráži gen. Svobodu. Cez celú vojnu bol na fronte a šťastne sa vrátil...

Spomienky prísl. I. praporu čsl. brigády v ZSSR

Nerád hovorí o tom, čo prežil cez vojnu, ale na požiadanie neodoprie a zaspomína si: *„Na veky večné som znenávidel slovo vojna a musel som ňou ísť. Celých 5 rokov so zbraňou v ruke. Môj automat koľkokrát rozpálený sa raz navždy zakalil. Dni plynuli plné ohňa a strelby, plné bolestných strát, ale nádej na šťastný návrat domov tá v kútiku srdca zostáva. Veď nádej zomiera posledná. Keď som poslal spomienku, len takú tichú, maličkú, na rodné Kysuce, na Svrčinovec až od Kijeva, Sokolova, alebo Charkova, bolo mi smutno. Na fronte je zbytočné hovoriť ja, človek je ako zrnko v prachu, víťazil iba kolektív, ktorý vedel, prečo musí víťaziť. A víťazili sme krok za krokom, piadť zeme za piadňou. A učila nás to komunistická strana. Nie, nikdy nezabudneme a nedopusťme, aby sa opakovala repríza krvavých zločinov, ale bojujme za mier a vzdávajme mu úctu.“*

Bola to veru strašná a krutá vojna, ktorá za sebou zanechala milióny mŕtvych a ranených, rozvaliny miest a obcí, more utrpenia a žiaľu, ktoré ani najlepší historik neopíše a ani najlepší umelec nestvárni. Bola to však vojna víťazná zásluhou hrdinského boja sovietskeho ľudu, ktorá zasadila smrteľný úder nemeckému i svetovému fašizmu, vojna, ktorá politicky aktivizovala milióny pracujúcich, učila ich rozoznávať, čo je dobré a čo zlé, kde je budúcnosť a kde už len minulosť.

30 rokov minulo od vojny, keď naša vlasť poskytovala obraz skazy a utrpenia.

Dnes, po 30-tich rokoch jasne vidieť ako sa tvár našej vlasti /teda i našej obce/ zmenila, ako vyrástla do sily a krásy, ako sa zmenil život je ľudu, ktorý sa stal vládcom a hospodárom. Túto historickú premenu 30-ročnej slobodnej a tvorivej práce robotníkov, roľníkov i inteligencie chcem priblížiť čitateľovi tejto kroniky a zároveň poukázať na vývoj obce Svrčinovec po druhej svetovej vojne až po súčasnosť!

Po doplnení zápisu predošlého kronikára, v zmysle príslušného zákona a smerníc pre vedenie obecných kroník uvádzam uznesenie Rady MNV /miestny národný výbor/ vo Svrčinovci, ktorým ma poverila vedením obecnej kroniky a tiež uvádzam svoj životopis.

Rada MNV vo Svrčinovci poveruje uznesením číslo 63/1975 vedením obecnej kroniky Ondrišíka Pavla, bytom Svrčinovec číslo 211.

